

Гарбар І. В.

старший викладач кафедри сучасних мов Гуманітарного інституту
Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова
(Україна, Миколаїв), nuk000@mail.ru

Гарбар А. І.

старший викладач кафедри сучасних мов Гуманітарного інституту
Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова
(Україна, Миколаїв), nuk000@mail.ru

Петрович Л. І.

старший викладач кафедри сучасних мов Гуманітарного інституту
Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова
(Україна, Миколаїв), lubov.ivaniivna@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ВЖИВАННЯ ІНШОМОВНИХ ТА ПИТОМИХ СЛІВ У ФАХОВОМУ МОВЛЕНІ МЕНЕДЖЕРА

У статті проаналізовано особливості вживання іншомовних та питомих слів у фаховому мовленні менеджера, доцільність заміни іншомовних слів українськими відповідниками.

***Ключові слова:** іншомовні слова, англіцизми, фахове мовлення, терміни, українські відповідники.*

Зараз, у століття високих технологій, коли треба вміти працювати як з людьми, так і з технікою, набуває популярності професія менеджера. Від того, наскільки правильно й зрозуміло менеджер може висловити свою думку, знайти порозуміння між людьми, чітко ставить перед собою завдання й цілі, залежить і якість виконання роботи.

Знання мови своєї професії, розуміння й використання фахівцем термінологічної лексики підвищує ефективність праці, допомагає краще орієнтуватися у виробничому процесі та в безпосередніх ділових контактах.

Переймаючи з-за кордону передові науково-технічні й культурні здобутки, ми закономірно переймаємо і їхні назви. Тому велика кількість слів фахового мовлення – це слова іншомовного походження, які вживаються в українській мові або прямо, або через мову-посередницю.

Останнім часом активізується процес «вливання» англіцизмів в українську фахову мову. Цьому процесу сприяли суспільно-політичні та економічні перетворення в Україні. Вплив англійської мови є одним із найбільш помітних факторів, що визначають стан термінології менеджменту української кінця ХХ – початку ХХІ ст.

Постає питання: «Чи можна замінити англіцизми та іншомовну термінологію українськими відповідниками?». Це питання дуже складне і не однозначне для фахового мовлення менеджерів і спілкування людей в цілому, тому потребує ретельного вивчення.

В цьому й полягає *актуальність* дослідження, оскільки сьогодні висловлюються серйозні побоювання з приводу потужного напливу запозичень, які можуть призвести до знецінення українського слова. Ми повинні тримати рівновагу між іншомовним та українським, оскільки важливо враховувати, як міжнародні стандарти, так і національні традиції.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В українській термінографії з'явилася за останній час чимала кількість спеціальних словників, довідників, які сприяють врегулюванню процесів термінотворення. Теоретичним і практичним питанням термінології присвячені фундаментальні праці Д. С. Лотте [3,с.10]. Біля витоків творення української термінології стояли науковці В. Левицький, О. Курило, І. Полной та інші. Вони доклали чимало зусиль до вироблення фахової термінології з різних галузей знань, прагнули до того, щоб термінологія була «всеукраїнська і поєднувала елементи власне національного і міжнародного» [10,с.514].

Метою й завданням статті є дослідити фахову термінологію менеджера, її іншомовних елементи, зокрема англіцизми; дослідити синонімічні можливості

української мови в галузі економіки; зацентувати увагу на доречності заміни іншомовних слів українськими відповідниками.

Виклад основного матеріалу дослідження. Науковий стиль сьогодні зазнає все більшого тиску з боку іншомовної термінології. Наука – це явище міжнародне, тож не дивно, що запозичення є важливим джерелом поповнення термінології.

Причин запозичень іншомовних термінів дуже багато. Це і необхідність у найменуванні нового поняття, виробу чи явища, і відсутність в українській мові вдалих відповідників, і можливість заміни терміна-словосполучки однослівним запозиченим терміном.

Прикро визнавати, але і без спеціальних підрахунків ми бачимо, що наукові публікації переобтяжені іншомовними словами. Більшість з цих запозичень можна замінити українськими відповідниками, проте це свідомо не робиться. Питомі слова, що раніше були постійно у вжитку, нині «вимиваються» іншомовними словами. У наукових працях ми все частіше зустрічаємо термін «лімітувати» замість «обмежувати», «стратифікація» замість «розподілення», «партисипатор» замість «учасник», «інжиніринг» замість «розробка».

На перший погляд це здається зрозумілим та закономірним явищем. Здебільшого чуже слово – є конкретнішим та чіткішим. Наприклад, терміну «менеджмент» відповідає український термін «управління», але українське слово за значенням ширше. Коли йдеться про «управління», це може бути управління машиною або технологічним процесом, «менеджмент» – це управління лише в сфері економіки, господарювання. З цього прикладу ми бачимо, що термін «менеджмент» має дещо інший смисловий відтінок, ніж «управління».

Відмову від питомої термінології також пояснюють і тим, що вона викликає непотрібні асоціації. У науковому контексті питомі слова «автоматично сприймаються у своєму другому – термінологічному значенні» [4,с.21]. Проте можна обмежити вживання запозичених слів за наявності українських термінів з тим самим обсягом значень. Наприклад: *імпорт* – *ввезення*, *директива* – *вказівка*,

рамбурсувати – повертати борг, компенсація – відшкодування, кредит – позика, ліміт – обмеження, субсидія – допомога, економія – ошадливість.

За останнє десятиліття ХХ ст. та на початку ХХІ ст. активізується процес «вливання» англіцизмів в українську мову. Цьому процесу сприяли суспільно-політичні та економічні перетворення в Україні. «Англо-американське домінування у глобальній комунікації можна схарактеризувати у багатьох категоріях, але насамперед скажемо, що у ХХ столітті цей феномен виявився у чотирьох площинах: англійська як світова мова, поп-культура, комунікаційні технології та інформація» [8,с.102].

Дослідивши на базі фахових текстів та лексикографічних джерел термінологію менеджменту, можна побачити, що вона переповнена англіцизмами (*бізнес, бойкот, бренд, бюджет, демпінг, долар, інтерв'ю, лідер, маркетинг, мітинг, прайс-лист, провайдер, спонсор, трейдер, чек тощо*). Велика кількість англіцизмів пояснюється тим, що науковим дослідженням менеджменту займаються переважно англійські вчені.

Пілецький висловив думку: «Англіцизм, як і будь-яке інше запозичене слово, доречний, якщо він позначає поняття, що з різних причин ще не назване засобами української мови або в ній відсутній рівновартісний відповідник, за наявності ж у мові питомих або запозичених термінів, що прижилися в мові, англіцизми сприяють «вимиванню» власне мовних термінів» [5,с.52].

Науковці та і просто пересічні громадяни розуміють, що при термінотворенні важко обійтися лише власними ресурсами. Проте запозичення – це не єдиний спосіб позначити нові поняття. Ми повинні розуміти, що «надмірне захоплення іншомовними термінами – це шлях до втрати національної самобутності української мови» [2,с.13]. Звісно, ми не зможемо замінити всі «чужі» терміни на питомі, і хибною є думка, що всі запозичення погані, але ми повинні не забувати про самодостатність нашої мови. Українська мова своїми питомими засобами здатна точно передати більшість нових термінів. Наприклад, до назв учасників ринкових відносин (*брокерів, менеджерів, дистриб'юторів*) в українській мові вже існують синоніми (*посередник, управлінець, розподілювач*),

все активніше вживаються у фаховому мовленні питомі слова *гуртовий* (оптовий), *крам* (товар), *кошторис* (витрати), *поземний* (горизонтальний), *прямовисний* (вертикальний) тощо.

Іншомовні елементи у фаховому мовленні переважають у термінологічному значенні (*баланс, бізнес, ревізія, провайдер, трейдер*), але якщо в рідній мові є слово з тим самим обсягом значень, то така заміна є доцільною: *економія – оццадливість, компенсація – відшкодування* тощо.

Швидкими темпами збагачується словами іншомовного походження синоніміка української мови: (*збирати – акумулювати, занепад – деградація, розподілення – стратифікація, різнорідний – гетерогенний, згущувати – конденсувати*), тому правильне й доречне вживання слів іншомовного походження у професійному мовленні потребує знань синонімічних можливостей слів.

За словником іншомовних слів [6] можна дослідити синонімічні можливості української мови в галузі економіки. Пропоновані слова часто вживані у фаховому мовленні бухгалтера, менеджера.

Аванс – виплата наперед.

Авторитетний (керівник) – впливовий.

Акція – цінний папір.

Асигнація – банкнота.

Асигнувати (гроші) – виділяти.

Асортимент (товарів) – добір, вибір.

Базар – ринок, торг.

Баланс – підсумок платежів.

Бартер – обмін.

Брокер – посередник.

Вексель – грошове зобов'язання.

Дебітор – боржник.

Дефіцит – збиток, нестача.

Депозит – грошовий вклад.

Економія – ощадливість, ощадність.

Ембарго – накладення арешту, заборона.

Інвестиції – капіталовкладення.

Індекс (товарів) – показчик, список, перелік.

Індекс (цін) – показник.

Клієнт – відвідувач, покупець.

Компенсація – відшкодування.

Конкуренція (між установами) – суперництво, змагання.

Кредит – позика.

Кредитор – позикодавець.

Криза – банкрутство, крах.

Кур'єр – посильний.

Ліквідація – закінчення, припинення, знищення.

Ліміт (витрат) – норма, обмеження.

Ліцензія – дозвіл.

Маклер – посередник.

Нувориш – скоробагачко.

Продуцент – виробник.

Паритет – рівність.

Партнер – співучасник.

Прайс-лист – цінник.

Прейскурант – довідник (цін), перелік (товарів).

Професіонал – фахівець.

Радикальний – дійовий, докорінний.

Реалізація – здійснення (плану), продаж (товару).

Реєстр – список, перелік.

Реклама – афішування, популяризація.

Рентабельність – прибутковість.

Субсидія – допомога.

Фактор – чинник.

Фіктивний – несправжній, вигаданий.

Фінанси – кошти.

Фундація – заснування.

Як бачимо, в українській мові існують можливі варіанти заміни іншомовних слів українськими відповідниками. До окремих слів можна дібрати по два і більше синонімів, але не треба забувати, що слова синонімічного ряду можуть мати значеннєві відтінки, наприклад: *індекс (товарів)* – *показчик*, *індекс (цін)* – *показник*; *білет(акціонерський)* – *квиток*, *білет (цінний папір)* – *білет державної скарбниці*; *дефіцит (бюджету)* – *збиток*, *дефіцит (продукції)* – *нестача*.

У фаховому мовленні знати синонімічні можливості слова потрібно для того, щоб найточніше висловити свою думку, уникнути словесних повторів, поєднання двох чи більше слів однакових за значенням в одне словосполучення (здебільшого запозиченого і власномовного), не допускати грубих помилок на зразок: *активізувати діяльність*, *вільна вакансія*, *передовий авангард*, *обмежений контингент*.

Отже, «експлуатування» фахівцем запозичених термінів є неминучим процесом. Іншомовні слова та англіцизми стали важливим засобом поповнення української термінології менеджменту.

Проте деякі іншомовні терміни можна замінити українськими відповідниками, але якщо один термін для заміни потребує кількох відповідників або не в повному обсязі передає зміст, то така заміна є недоречною.

Освічений менеджер повинен знати і застосовувати, як запозичені терміни менеджменту, так і українські відповідники до іншомовних понять.

Допомагати українській науковій мові пристосовуватися до сучасних проблем термінотворення і до того ж не поривати з питомим надбанням – основне завдання термінознавства сьогодні.

Досліджувана тема матиме практичне застосування під час вивчення курсу «Українська мова за професійним спрямуванням», сприятиме збагаченню словникового запасу майбутнього фахівця у виборі питомого чи іншомовного слова. На прикладі аналізу іншомовних термінів у системі менеджменту можна проводити аналогічні дослідження інших терміносистем.

Список використаних джерел

1. **Віноградська, О. М.** Менеджмент (для студентів спеціальності 0501 – «Економіка і підприємництво» усіх форм навчання): навч. посібник/ О. М. Вінграновська – Харків: ХНАМГ, 2008. – 160с.

2. **Гриценко, П. Ю.** Українська термінологія і термінографія на етапі розбудови / П. Ю. Гриценко, Л. О.Симоненко // Збірник наукових праць 1-ої наукової конференції «Українська наукова термінологія: стан та перспективи». – К.: Наук. думка, – 2008. – С. 5–16.

3. **Лотте, Д. С.** Основы построения научно-технической терминологии. /Д. С. Лотте. – М.: Издательство АН СССР, 1961. – 157 с.

4. **Селігей, П. О.**// Вісник: Питоме і чуже в термінології: гармонія чи конфлікт? – К.:НАН України, 2007. – № 9 – С.20–28.

5. **Пілецький, В.** Мовна самобутність терміна / В. Пілецький // Українська термінологія і сучасність: зб. наук. праць. – 2009. – Вип. VIII. – с. 49–54.

2. СІС – Словник іншомовних слів / Уклад. Л. О. Пустовіт та ін. – К.: Довіра, 2000. – 1018 с.

3. **Стишов, О. С.** Українська лексика кінця ХХ століття (на матеріалі мови засобів масової інформації) / О. С. Стишов – [2-ге вид., переробл.] – К.: Пуґач, 2005. – С. 289–331.

4. Українська журналістика: вчора, сьогодні, завтра / За заг. ред. проф. В. І. Шкляра. – К., 1997. – 144 с.

5. **Шапран, Д. П.** Сучасна українська термінологія маркетингу: семантика та прагматика: автореф. дис. канд. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова» / Д. П. Шапран. – Дніпропетровськ, 2004. – 20 с.

6. **Шевчук, С. В., Клименко І.В.** Українська мова за професійним спрямуванням: підручник./ С. В Шевчук. – К.: Алерта, 2011. – С.513–517.

Reference

1. Vinogradskaya O. M. Menedzhment (dliastudentivspetsialnosti 0501 – «Ekonomikaipidpriemnystvo» usikhformnavchannia): navch. posibnyk/ O. M. Vinogradskaya – Kharkiv: KhNAMH, 2008. – 160s.

2. Hrytsenko P. Yu. Ukrainskaterminolohiiiaiterminohrafiiaetaetrozbudovy / P. Yu. Hrytsenko, L. O.Symonenko // Zbirnyknaukovykhprats 1-oinaukovoikonferentsii «Ukrainskanaukovaterminolohiia: stantaperspektyvy». – K.: Nauk. dumka, – 2008. – P. 5-16.

3. Lotte D. S. Osnovupostroenyianauchno-tekhnycheskoitermynolohyy. / D. S. Lotte. – M.: YzdatelstvoANSSSR, 1961. – 157 p.

4. Selihei P. O. // Visnyk: Pytomeichuzhevterminolohii: harmoniiachykonflikt? – K.: NANUkrainy, 2007. – # 9 – P. 20-28.

5. Piletskyi V. Movnasamobutnisttermina / V. Piletskyi // Ukrainskaterminolohiiiaisuchasnist: zb. nauk. prats. – 2009. – Vyp. VIII. –p. 49-54.

6. SIS – Slovnyk inshomovnykh sliv / Uklad. L. O. Pustovit ta in. – K.: Dovira, 2000. – 1018 p.

7. Styshov O. S. Ukrainska leksyka kintsia KhKh stolittia (na materialy movy zasobiv masovoi informatsii) / O. S. Styshov – [2-he vyd., pererobl.] – K.: Puhach, 2005. – P. 289-331.

8. Ukrainska zhurnalistyka: vchora, sohodni, zavtra / Za zah. red. prof. V. I. Shkliara. – K., 1997. – 144 p.

9. Shapran D. P. Suchasna ukrainska terminolohiia marketynhu: semantyka ta prahmatyka: avtoref. dys. kand. filol. nauk: spets. 10.02.01 «Ukrainska mova» / D. P. Shapran. – Dnipropetrovsk, 2004. – 20 p.

10. Shevchuk S. V., Klymenko I.V. Ukrainska mova za profesiinym spriamuvanniam: pidruchnyk./ S. V Shevchuk. – K.: Alerta, 2011. – P. 513-517.

Harbar I. V., Senior Instructor of the Department of Modern Languages, Humanitarian Institute of National University of Shipbuilding after Admiral Makarov (Ukraine, Mykolaiv), nuk000@mail.ru

Harbar A. I., Senior Instructor of the Department of Modern Languages, Humanitarian Institute of National University of Shipbuilding after Admiral Makarov (Ukraine, Mykolaiv), nuk000@mail.ru

Petrovich L. I., Senior Instructor of the Department of Modern Languages, Humanitarian Institute of National University of Shipbuilding after Admiral Makarov (Ukraine, Mykolaiv), lubov.ivanivna@gmail.com

The peculiarities of foreign and native use application in the professional speech of a manager

The article analyses the peculiarities of foreign and native words use in the professional speech of a manager, practicability of foreign words substitution with its Ukrainian equivalents.

Keywords: *foreign words, anglicisms, professional broadcasting, terms, Ukrainian accordances.*

Гарбар И. В., старший преподаватель кафедры современных языков Гуманитарного института Национального университета кораблестроения имени адмирала Макарова (Украина, Николаев), nuk000@mail.ru

Гарбар А. И., старший преподаватель кафедры современных языков Гуманитарного института Национального университета кораблестроения имени адмирала Макарова (Украина, Николаев), nuk000@mail.ru

*Петрович Л. И., старший преподаватель кафедры современных языков
Гуманитарного института Национального университета кораблестроения
имени адмирала Макарова (Украина, Николаев), libov.ivanivna@gmail.com*

Особенности употребления иноязычных и исконных слов в профессиональной речи менеджера

В статье проанализированы особенности употребления иноязычных и исконных слов в профессиональной речи менеджера, целесообразность замены иноязычных слов украинскими соответствиями.

***Ключевые слова:** иноязычные слова, англицизмы, профессиональная речь, термины, украинские соответствия.*